

Het gebeurt wel eens dat eertijds beroemde schrijvers na enkele decennia wat in de vergetelheid raken. Dit is ook het geval met de Franse auteur Anatole France (1844-1924), nochtans Nobelprijs-winnaar voor literatuur in 1921.

Zijn oeuvre omvat diverse genres (poëzie, theater, sociale en literaire kritiek), maar hij werd vooral bekend als romancier met werken als ‘Le crime de Sylvestre Bonnard’, ‘Le Lys rouge’, ‘Le Livre de mon Ami’, ‘Les Dieux ont soif’, ‘La Rôtisserie de la Reine Pédauque’, ‘L’Affaire Crainquebille’, de vier delen van ‘Histoire contemporaine’, (‘L’Orme du Mail’, ‘le Mannequin d’osier’, ‘L’Anneau d’améthyste’, ‘Monsieur Bergeret à Paris’), ‘Les Opinions de Jérôme Coignard’, ‘Thaïs’, ‘L’Ile des Pingouins’ e.a. Zijn werken, geschreven in een zeer zuivere, verzorgde taal, getuigen van een zeker scepticisme en een zachte ironie. Op esthetisch gebied was hij eerder conservatief, maar politiek was hij vooruitstrevend. en stelde hij zijn pen ten dienste van diverse manifestaties van de militante linkerzijde (zo bv. ten gunste van Alfred Dreyfus) (1). Zijn werk is vooral geïnspireerd door zijn eigen ervaring en herinneringen, zijn zinnelijke aard, zijn compassie voor de medemens, een sterk gevoel voor onafhankelijkheid en ook door de theorieën van Darwin en Renan. Het oeuvre van Anatole France biedt een scherpzinnig getuigenis van zijn tijd ; van zijn ideeën over de crisis van het westen kunnen we nog altijd wat opsteken.

France was één van de bekendste auteurs van de Derde Republiek tussen 1880 en 1920. In het buitenland werd hij vaak gezien als het volmaakte type van de gemiddelde Fransman. De toekenning van de ‘Nobelprijs voor Literatuur’ werd door de jury als volgt gemotiveerd : “Als erkenning voor zijn briljante literaire verwezenlijkingen die gekenmerkt zijn door een nobele stijl, een diep gewortelde menselijke sympathie en een echt Gallisch temperament”. Een jaar later werden zijn werken echter door de Katholieke Kerk op de index der verboden boeken geplaatst, omdat hij een vrijdenker was zoals Voltaire en een afkeer had van ascese (het zich onttrekken van plezier vond hij juist een grote zonde). Anatole France was lid van de Académie Française sinds 1896 (2).

*
* * *

Dat Anatole France ook in Oostende heeft vertoefd blijkt uit een brief, waarvan een uittreksel werd gepubliceerd in het boek van Georges Gérard: ‘La Jeunesse d’Anatole France 1844-1870’ [uitgegeven in 1925]. De brief is gericht aan Ludovic Naudeau en is gedateerd: ‘Ostende, le 17 août 1895’ (3). De auteur geeft er een verklaring van zijn literair pseudoniem (bij de burgerlijke stand was hij bekend als François Anatole Thibault). Hij stamt uit een oude familie van wijnboeren uit de streek van Saumur (departement Maine-et-Loire). Zijn vader, François-Noël Thibault, was in zijn geboortestreek bekend onder het diminutief van zijn eerste voornaam , France, en dit zijn ganse leven lang. De zoon heeft deze naam dan ook overgenomen (4).

“Je n’ai pas choisi un pseudonyme. Le nom de France est un sobriquet plus ancien que moi; je suis d’une très ancienne famille de vigneron angevins qui, près de Saumur, peuple encore deux ou trois villages. Mon père avait comme nom François-Noël Thibault. Il était connu dans son pays natal par le diminutif de son premier prénom, France. C’est le nom qu’il garda pendant les quarante-cinq ans de sa vie laborieuse, modeste et pleine d’honneur. L’usage plus fort que la loi m’impose à mon tour ce nom de France que je porte comme il l’a porté”

Eind augustus 1902 meldden enkele lijstjes in de plaatselijke krant de aanwezigheid van Anatole France in onze stad. Hij kwam hier aan boord van het jacht 'Musica' van zijn vriend Arman de Caillavet (5). Anatole France was gedurende meer dan 20 jaar een welkome gast in het salon van Mevrouw Arman de Caillavet.

De volgende leuke anekdote kan zich mogelijks hebben afgespeeld tijdens dit korte verblijf, hoewel geen datum wordt gepreciseerd; er wordt evenwel vermeld dat de auteur per jacht aankwam (6).

De bekende kunstschilder Léon Spilliaert vertelde eens dat zijn vader die kapper was en als zijn zoon waarschijnlijk een ironist, een keer in zijn winkel het bezoek kreeg van de grote Franse schrijver Anatole France, die zich eerst niet wilde laten kennen doch ten langen laatste meer spraakzamer werd, nadat hij van de oude heer Spilliaert een lesje gekregen had van bittere spotternij.

In de kapperswinkel ontspoon zich namelijk het volgende gesprek, natuurlijk in het Frans, maar wij vertalen:

- Zijt gij reeds in 't bad geweest, Mijnheer ?
- Ja. Waarom vraagt gij me dat?
- Het is toch dicht bij het staketsel dat gij zijt gaan baden?
- Ja.
- Hebt gij dan niet bemerkt dat het water daar zo bruin is ?
- Ja. Wat is dat ?
- Dat is het water uit de riolen, Mijnheer, en het is eigenlijk in ons vuil (vader Spilliaert gebruikte een ander woord) dat gij, vreemdelingen, zwemmen gaat en dan het water zo lekker vindt !

Het schijnt dat Anatole France over de wending van dit gesprek zo verblijd was, dat hij beloofde om nog terug te keren.

Doch het jacht waarmee hij gekomen was, vertrok 's anderendaags en zo kwam er niets van een verdere kennismaking.

Anatole France zou anoniem hebben medegewerkt aan de Oostendse seizoenskrant 'La Saison d'Ostende' die schrijft (vertaald uit het Frans) : (7)

Het briljante verslag dat onze eminente medewerker Anatole France wijdt aan de dag van zondag op de Wellingtonrenbaan, verslag dat hij niet ondertekend heeft - allicht uit bescheidenheid [...]"

Deze vermelding schijnt erop te wijzen, dat de auteur nog (meer dan eens ?) Oostende bezocht, maar we vonden hiervan geen attestaties. Als de schrijver naar Oostende kwam met het jacht van zijn vriend Arman de Caillavet en ook op deze boot overnachtte, is het normaal dat hij niet vermeld is in de 'Liste des étrangers', gepubliceerd door 'La Saison d'Ostende'.

Van oktober 1901 tot april 1902 verschijnt zijn bekende roman 'Le Lys rouge' als feuilleton in 'Le Carillon' ; deze roman was een dubbel eerbetoon aan Mevrouw de Caillavet en aan Italië.

Op 12 en 13 december 1909 vertoont de 'Cinéma Cosmopolite' in het 'Théâtre de la Scala' de film 'Thermidor An II' van M.A. Bahier, naar de novelle van Anatole France (de Franse revolutie zal enkele jaren later het onderwerp zijn van 'Les Dieux ont soif') (8).

Op 11 maart 1911 is er een voorstelling in het 'Théâtre Royal' met op het programma, naast een tweeakter van P. Bourget en S. Basset : 'Le cas de conscience', ook 'Crainquebille': komedie in drie bedrijven van Anatole France (9).

In de week van 9 tot 15 mei 1924 wordt in 'Cinéma Moderne' (geopend in 1920 als één van de eerste Oostendse 'filmpaleizen') de stille film 'Crainquebille' van Jacques Feyder vertoond, naar de roman van Anatole France, met Maurice de Feraudy en Marguerite Carré (10). In de week van 10 tot 16 mei 1935 wordt in dezelfde cinemazaal (ondertussen herdoopt tot 'Cameo') een nieuwe gesproken versie vertoond van deze film, nu in een realisatie van Jacques de Baroncelli, met acteur Tramel (11).

Tenslotte vermelden we nog talrijke opvoeringen in het 'Théâtre Royal' van 'Thaïs', lyrische komedie in 3 bedrijven en 7 tableaux, libretto door L. Gallet naar de roman van Anatole France, muziek van Jules Massenet (28/08/1918, 24/07/1919, 30/07/1923, 24/08/1923, 15/07/1925).

In de jaren vóór en na de Eerste Wereldoorlog komt Anatole France vaak ter sprake in de lokale Oostendse pers. Enkele voorbeelden :

- Un souvenir inédit sur Anatole France : L'églantier du clocher (Le Carillon; 20/10/1924) ;
- A. France (Le Carillon; 16/02/1922) ;
- Anatole France en pantoufles , door J.J. Brousseau (L'Echo d'Ostende; 13/12/1924) :
- En passant. Sur Anatole France (Le Carillon; 22/10/1924) ;
- La grande passion d'Anatole France (La Saison d'Ostende; 07/07/1929) ;
- La vraie figure de M. Bergeret (Le Carillon; 30/10/1924) :
- Roswith et Anatole France (L'Echo d'Ostende; 29/01/1927) ;
- Anatole France (Le Carillon; 16/02/1911) ;
- Anatole France et la crise du Balkan (La Tribune d'Ostende; 14/11/1908) ;
- Anatole France et son secrétaire (Le Journal de la Côte; 28/12/1927).

VERWIJZINGEN

(1) Alfred DREYFUS (1859-1935) : officier van joodse religie, werd in 1894 ervan beschuldigd geheime documenten te hebben overgemaakt aan Duitsland.

Hij werd door de krijgsraad veroordeeld tot opsluiting en dwangarbeid in de strafkolonie op het Duivelseiland (Frans Guyana). Hoewel zijn onschuld werd bewezen, weigerde de krijgsraad eerst om haar vonnis te herroepen. De zaak verwekte veel beroering in Frankrijk, dat verdeeld geraakte in twee blokken : *Dreyfusards* (meest de linkerzijde en personaliteiten als Emile Zola, Georges Clemenceau en ook Anatole France) en *Antidreyfusards* (rechts en uiterst rechts). Ook antisemitisme speelde in deze zaak een rol. Na een lange campagne voor herziening van het proces werd hem in 1899 gratie verleend en pas in 1906 werd hij gerehabiliteerd. Aan de 'zaak Dreyfus' werd ook ruimschoots aandacht besteed in de Oostendse lokale pers.

(2) http://ned.wikipedia.org/wiki/Anatole_France .

(3) Vermeld in: Le Carillon; 29/10/1925.

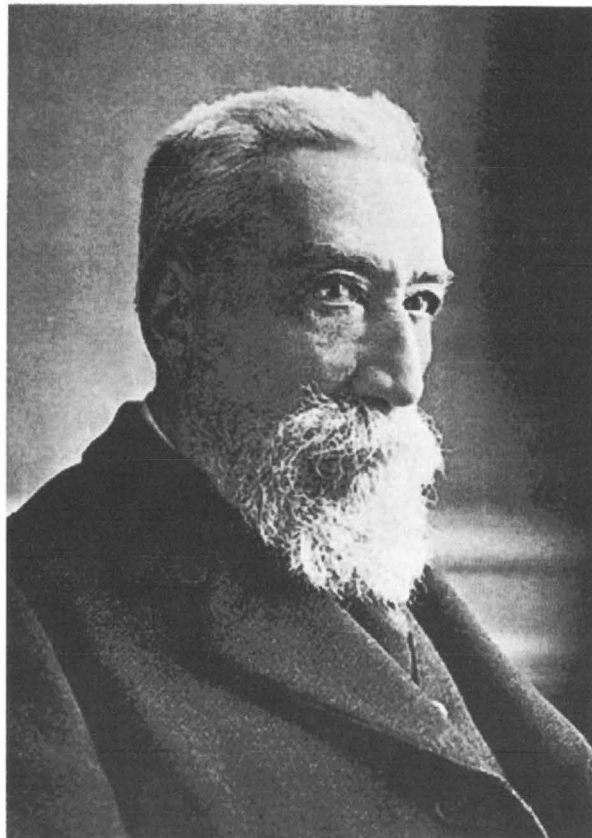
Ludovic Charles Naudeau (1872-1949) was journalist, publicist en auteur. Reeds op 19-jarige leeftijd startte hij als reporter. Als 'grand reporter' versloeg hij de Russisch - Japanse oorlog (1904-1905) en werd zelfs tweemaal gevangen genomen. Hij maakte ook de bolsjewistische revolutie in Rusland mee en interviewde Lenin, maar de vragen die hij stelde deden hem voor een tijd in de sovjet-gevangnissen belanden.

Hij werkte voor diverse kranten en tijdschriften als 'Le Temps', 'L'Illustration' en 'Le Journal'. Hij publiceerde ook enkele boeken over Japan en realiseerde een belangrijke enquête over het probleem van de nataliteit in Frankrijk en een andere over de Franse bevolking. (http://fr.wikipedia.org/wiki/Ludovic_Naudeau).

- (4) Men vindt soms een andere verklaring : de naam zou komen van de '*Librairie de France*' die zijn vader uitbaatte.
- (5) 'La Saison d'Ostende' (29/08/1902) en 'L'Echo d'Ostende' (31/08/1902).
Gaston Arman de Caillavet (1869-1915) schreef samen met Robert de Flers een aantal toneelstukken als 'L'Habit Vert', 'Le Roi' en 'Les Bois Sacrés' die, hoewel niet echt vernieuwend, veel succes kenden. Na de dood van de Caillavet werkte de Flers samen met Francis de Croisset.
- (6) Citaat uit 'De Duinengalm', 10/04/1936.
Léonard-Hubert Spilliaert (1851 – 1928), vader van Léon Spilliaert, baatte een kapperszaak en parfumerie uit in de Kapellestraat en creëerde eigen parfums zoals '*Brise d'Ostende*'.
- (7) La Saison d'Ostende; 23/07/1911.
- (8) La Tribune d'Ostende ; 12/12/1909.
- (9) Le Carillon; 02/03/1911.
- (10) De Zeewacht ; 10/05/1924 en Le Carillon; 16/05/1924.
- (11) Le Littoral ; Het Visscherijblad ; L'Echo d'Ostende 11/05/1935.
In 1954 werd 'Crainquebille' een derde maal verfilmd door Ralph Habib.
In 2009 werd een bewerking voor televisie (France 2) gemaakt door Philippe Monnier, met Jean-François Stévenin in de titelrol. '*L'Affaire Crainquebille*' verscheen als een lange novelle (110 p.) in 1901. Nadien werd er ook een toneelversie van gemaakt en later drie films. Het verhaal is vrij eenvoudig. Jérôme Crainquebille is een groentenventer die in zijn wijk zeer gewaardeerd wordt. Op een dag wordt hij echter tot een gevangenisstraf veroordeeld, omdat hij zagezegd een politieagent zou hebben beledigd tijdens een wat heftige woordenwisseling met een klant. Het getuigenis van een arts wordt niet geloofd. Bij zijn vrijlating is de arme man verbitterd . Hij geraakt aan de drank, veronachtzaamt zijn cliënteel en tracht uiteindelijk weer achter de tralies te geraken. Zijn leven kent nochtans een tijdelijke verbetering wanneer het lot hem een straatjongen uit de rue Mouffetard leert kennen (*Wikipedia*).

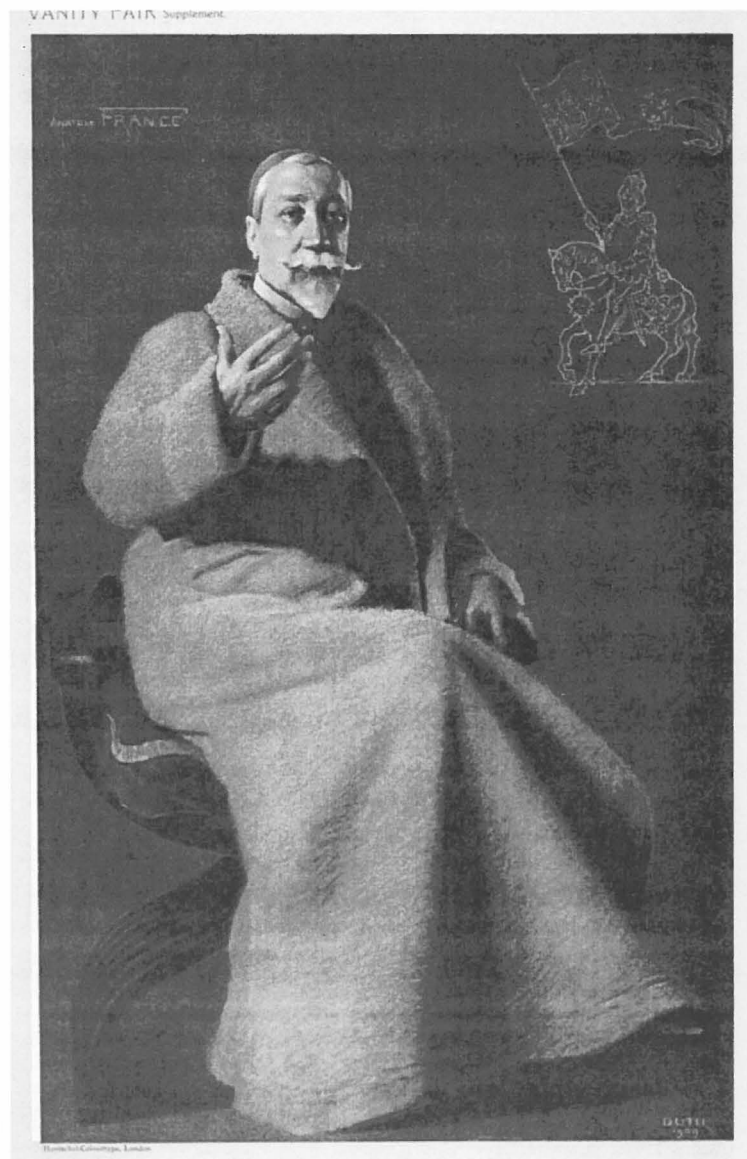
Anatole France bij het begin van zijn loopbaan. Portret door Wilhelm Benque.
Tucker Collection, New-York Public Library Archives (Wikipedia).

Anatole France bij het verlenen van de Nobelprijs voor Literatuur in 1921 (Wikipedia).

Franse postzegel met de beeltenis van Anatole France, uitgegeven in 1937 ten voordele van de werkloze intellectuelen (catalogus Yvert nr. 343). Dezelfde afbeelding verscheen in 1938 (Yvert nr. 380). (Verzameling Yves Dingens).

Karikatuur van Anatole France met opschrift: “De grootste levende Fransman”. Werk van Jean Baptiste Guth. Gepubliceerd in “Vanity Fair” van 11 augustus 1909 (Wikipedia).